

лення з окремими медичними документами. Таким чином, праву пацієнта на повну інформацію про його хворобу кореспондує відповідний обов'язок лікувального закладу. Наголос при цьому слід поставити не на обов'язку лікаря, а скоріше не праві пацієнта. Поряд з правом пацієнта на інформацію про стан свого здоров'я існує також право на інформацію про фактори, які можуть бути небезпечними для здоров'я людини.

Слід підкреслити, що в разі смерті фізичної особи члени її сім'ї або інші фізичні особи, уповноважені ними, мають право бути присутніми при дослідженні причин смерті та ознайомитись із висновками щодо причин смерті, а також мають право на оскарження цих висновків до суду. Назване право закріплено у ч.4 ст.285 ЦК України і включається до складу права на інформацію про стан здоров'я переважно через те, що дослідження причин смерті дає відповідь на питання про причини смерті, правильність лікувальних заходів, які застосовувались за життя померлого.

Під час надання фізичній особі медичної допомоги, проводячи її обстеження та лікування, медичні працівники отримують відповідний комплекс відомостей про цю особу. Характер відносин між пацієнтом і медичним персоналом має довірчий характер і передбачає конфіденційність інформації, яку надає лікареві пацієнт і яку він отримує у процесі діагностики та лікування. Ч. 3 ст. 286 ЦК України зобов'язує кожну фізичну особу утримуватись від поширення будь-якої інформації про хворого, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з будь-яких джерел, встановлюючи невідзначене коло суб'єктів таємниці про стан здоров'я.

Звертає на себе увагу те, що, гарантуючи кожному громадянину таємницю його особистого життя (ст. 301 ЦК України), закон зобов'язує медичних працівників та інших осіб, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків чи з інших джерел стало відомо про стан здоров'я фізичної особи, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні, утримуватись від поширення такої інформації. Доповнення об'єктів таємниці фактом звернення за медичною допомогою, а також захист від розголошення будь-яких відомостей, одержаних під час медичного огляду є важливим, оскільки передбачити, яку саме інформацію надасть хворий, звертаючись за медичною допомогою досить важко. Не можуть бути також розголошені відомості, почуті від хворого, коли він перебував у непритомному стані. Абсолютний характер таємниці про стан здоров'я пацієнта зберігає і після його смерті.

Відомості, які складають зміст таємниці про стан здоров'я, можна поділити на такі групи: відомості про

сам факт звернення особи за медичною допомогою; відомості про хворобу (діагноз, протікання хвороби, прогноз); відомості про застосовані методи лікування та їх ефективність; відомості про особу, яка звернулася за допомогою, – її минуле, звички, фізичні та психічні недоліки, інтимні зв'язки тощо; відомості про сім'ю хворого, інтимні стосунки.

Таким чином, об'єктом таємниці про стан здоров'я можна розглядати медичні дані та інформацію про особисте життя хворого, отриману при виконанні медичних обов'язків. Із загального правила про заборону розголошувати таємницю про стан здоров'я існує ряд винятків, передбачених чинним законодавством. ЦК України забороняє вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Медична таємниця порушується, коли у листку тимчасової непрацездатності точно вказується діагноз. У випадках, встановлених законодавством, фізична особа може бути зобов'язана до проходження медичного огляду.

Фізична особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я має, перш за все, всі ті права, які мають пацієнти, які не перебувають на стаціонарному лікуванні (ст. ст. 283 – 286 ЦК України). Разом з тим, ці особи мають ряд специфічних прав, які пов'язані з особливим режимом їх лікування та перебуванням у спеціальному медичному закладі, що дозволяє виділити їх в окрему групу даної статті. Такими правами, як видно із ст.287 ЦК України, є права фізичної особи на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду. Весь комплекс зазначених прав спрямований на те, щоб життя пацієнтів було максимально наближене до звичайних умов, а оскільки значна частина життя людини пов'язане із спілкуванням з іншими людьми, то ЦК України справедливо встановлює, що фізична особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я має право на зустріч з близькими людьми, адвокатом, священнослужителем тощо.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що ЦК України містить значний перелік особистих немайнових прав фізичної особи, які забезпечують її природне буття, а зміст цих норм відповідає не лише сучасному стану прав людини в Україні, але і прагненням нашої країни зайняти відповідне місце серед країн Європи, які приділяють увагу не лише законодавчому закріпленню цих основоположних прав, але і реалізації їх на найвищому досяжному рівні.

Надійшла до редколегії 20.01.11

П. Берзін, д-р юрид. наук

НЕВІДОМІ УЧНІ О.Ф. КІСТЯКІВСЬКОГО (Я.Я. ШОСТАК, М.М. СТУПІН, М.Я. МОГИЛЯНСЬКИЙ)

У статті описуються різні фрагменти життя і наукової діяльності Я.Я. Шостака, М.М. Ступіна та М.Я. Могилянського як учнів О.Ф. Кістяківського та представників Київської школи кримінального права. Визначається їх внесок у становлення і розвиток цієї наукової школи.

Ключові слова: кримінальне право, історія науки, наукова школа.

В статье описываются различные фрагменты жизни и научной деятельности Я.Я. Шостака, М.М. Ступина и М.Я. Могилянский как учеников А.Ф. Кистяковского и представителей Киевской школы уголовного права. Определяется их вклад в становление и развитие этой научной школы.

Ключевые слова: уголовное право, история науки, научная школа.

In article various fragments of a life and scientific activity of J.J. Shostack, M.M. Stupin and M.J. Mogilianskiy as pupils of O.F. Kistiakivskiy and representatives of the Kiev science foundation of criminal law are described. Their contribution to formation and development of this science foundation is defined.

Key words: criminal law, science history, science foundation.

Традиційно в науці кримінального права найбільш відомими учнями ординарного професора кафедри

кримінального права і кримінального судоустрою та судочинства Університету Святого Володимира (далі –

Київський університет), доктора кримінального права Олександра Федоровича Кістяківського вважаються його вихованці із числа випускників юридичного факультету цього навчального закладу: *Дмитро Германович Тальберг* та *Леснід Сергійович Білогриць-Котляревський*. Кожного із них Кістяківський сприймав по-своєму, але так чи інакше, незалежно від того як змінювалось його сприйняття молодих Тальберга і Білогриць-Котляревського та їх наукових здобутків, Олександр Федорович не переставав допомагати їм. В той же час ці вчені не були єдиними учнями видатного криміналіста, хто робив перші кроки на ниві науки кримінального права. Частина імен таких учнів сьогодні забута.

В юридичній літературі України наукові здобутки таких учнів О.Ф. Кістяківського, як Я.Я. Шостак, М.М. Ступін та М.Я. Могилянський предметом окремого, самостійного кримінально-правового аналізу досі не були. У праці російського історика М.В. Шевіріна, який докладно слідкує за життям О.Ф. Кістяківського, аналізується лише зміст щоденника Олександра Федоровича, проте імена вказаних осіб навіть не називаються [1]. Аналіз життєвих подій Я.Я. Шостака, М.М. Ступіна та М.Я. Могилянського також відсутній у монографічній праці О.В. Харитонові, присвяченій дослідженню наукової спадщини О.Ф. Кістяківського [2]. З урахуванням цього виникає потреба проаналізувати діяльність цих представників кримінально-правової науки з метою визначення особливостей зв'язку цих людей з Київським університетом та Київською школою кримінального права.

Минуло багато років з дня смерті Кістяківського. З того часу його ім'я було "предметом" численних наукових і науково-публіцистичних статей, монографій, кількох дисертацій тощо. Проте багато епізодів його життя і досі залишаються своєрідними білими плямами. Здавалося б, Олександр Федорович зробив все що міг, аби запобігти цьому: активно співпрацював зі своїми учнями, листувався з колегами, друзями, родичами й тими, до кого не дуже добре ставився, і, зрештою, залишив після себе значну кількість опублікованих праць. Серед таких праць лише одна має для нащадків Кістяківського буквально епохальне значення – це його щоденник.

Цей щоденник, за словами М.В. Шевіріна, є пам'ятником дивної епохи сподівань і розчарувань, історичного перехрестя великих реформ і реакцій, океан ціннішої інформації. Взятись за цю книгу, відірватись від неї вже неможливо – настільки глибоко, всеосяжно, розумно, з відвертістю і вражаючим психологізмом відображена в ній багатолітнє життя Росії в переломний період її історії. Так показати її могла лише людина щедро обдарована, кришталево чиста й моральна [1, с. 1133]. Писався щоденник впродовж понад десяти років (з 1874 й до самої смерті його автора у 1885 році), і саме він став джерелом перших згадок О.Ф. Кістяківського про Я.Я. Шостака, М.М. Ступіна та М.Я. Могилянського як його учнів.

Про одного із перших учнів О.Ф. Кістяківського *Якова Яковича Шостака* достеменно відомо принаймні те, що він був одним із перших його вихованців на юридичному факультеті Київського університету (задовго до того, як на факультет вступили Тальберг і Білогриць-Котляревський).

Походив Я.Я. Шостак з родини державного службовця. Його батько – Яків Андрійович Шостак (1813 – 4 березня 1878) в Бахчисарай обіймав посади міського голови, начальника залізничної станції, а також наглядача колишнього Ханського палацу та бахчисарайського поліцеймейстера [3, с. 67]. Мав Яків Андрійович 29 років вислуги та чин полковника. Похований в Успенському Бахчисарайському скиту Сімферопольського повіту.

"Сын бахчисарайского полицмейстера" [4, с. 585], – пише про свого учня (Якова Яковича Шостака) О.Ф. Кістяківський у щоденнику.

Після закінчення навчання в Київському університеті син Я.А. Шостака Яків Якович був залишений за клопотанням О.Ф. Кістяківського на юридичному факультеті стипендіатом для приготування до професорського звання по кафедрі кримінального права та кримінального судоустрою і судочинства без утримання за рахунок коштів міністерства народної освіти. Проте, не зважаючи на наполегливі поради свого вчителя по університету (О.Ф. Кістяківського) присвятити себе науці, Яків обрав шлях практичного працівника по "суддівському відомству".

Сам Олександр Федорович Кістяківський високо цінував знання Якова Шостака й дуже шкодував, коли молодий стипендіат вирішив кинути підготовку до професорського звання і відійти від написання магістерської дисертації. У своєму щоденнику О.Ф. Кістяківський згадує про ці події з властивою йому гарячністю таким чином: "*Февраль. 6 [1876]. Пятница. <...> Явился Шостак. Он огорчил меня тем, что, пробывши 1½ года стипендиатом, уволился. Я старался, чтобы ему дана была стипендия министр[ская]. Молодежь наша редко представляет выдержку характера. А человек способный Шостак, и я жалею, что оставил ученую карьеру*" [4, с. 76]. "*Способный и хороший человек был избран (в стипендиаты – П.Б.) – не устоял и уволился*", – пише про Шостака Кістяківський [4, с. 247].

Як і його батько, Я.Я. Шостак став державним службовцем, отримав відповідний ранг. Станом на 1866-й рік він працював на посаді слідчого п'ятої ділянки при Херсонському повітовому суді (принаймні така інформація міститься в "Адресі-календарі Херсонської губернії" за цей рік), був губернським секретарем. Подальші дані про нього та його кар'єрний зріст покаже наступний розділ.

Отже, випускник Київського університету Я.Я. Шостак розпочав свою практичну діяльність у 1865 або 1866 році з посади слідчого Херсонського повітового суду. Йому був присвоєний один із найнижчих цивільних (статських) чинів згідно з "Табелем про ранги" – чин губернського секретаря (XII клас, що в той час відповідав військовому чину поручика, корнета в кавалерії, мічмана на флоті та ін.). Проте швидкого зростання в статських чинах Яків Якович не мав. Про це свідчать наступні факти.

Після Херсону новим місцем служби Шостака стала Полтава. В це місто він переїжджає у 80-х роках ХХ століття і поступає (переводиться) на службу в місцевий Харківський судовий округ. В Полтаві він обіймає посаду члена Полтавського окружного суду.

Мені вдалося знайти "Загальний розпис" посадових осіб у всіх управліннях Російської імперії на 1891 рік, в якому міститься розділ, присвячений службовцям Полтавського окружного суду, що перебував у складі Харківського судового округу. В цьому розділі містяться наступні дані (мовою оригіналу): "ПОЛТАВСКИЙ [окружной суд] <...> КСк. Як. Як. ШОСТАК. – Секр. Отд. Угол." [5, столб. 617-618].

Скорочення "КСк." означає, що Яків Якович мав статський чин "Колезького секретаря", а "Секр. Отд. Угол." – що він обіймав також посаду секретаря Кримінального відділення Полтавського окружного суду. Статський чин колезького секретаря відповідає X класу "Табелю про ранги" (на одному рівні з ним визначались, наприклад, такі військові чини, як штабс-капітан в пехо-

⁵ Повна назва (мовою оригіналу) "Табель о рангах всех чинов воинских, статских и придворных, которые котором классе чины; и которые в одном классе" ("Табель" існувала впродовж 1722-1917 років з неодноразовими змінами).

ті, штабс-ротмістр в кавалерії тощо). Тобто за 25 років державної служби по судових відомствах Я.Я. Шостак "просунувся" по службі лише на один клас, оскільки наступний після губернського секретаря XI-й клас корабельного секретаря існував лише до 1834 року. На державній службі Яків Якович залишався до першої половини 10-х років XX століття [6, с. 141; 7, с. 147].

Очевидно, що наприкінці XIX століття служба кар'єра Якова Яковича пішла вгору, оскільки у виданому в 1901 році в Санкт-Петербурзі "Загальному розписі" посадових осіб у всіх управліннях Російської імперії на 1901 рік зазначається, що Я.Я. Шостак в той час обіймав посаду члена судової палати Одеського окружного суду, маючи цивільний чин статського радника: "ОДЕССКИЙ [окружной суд]. СУДЕБНАЯ ПАЛАТА <...> СС: Як.Як. ШОСТАК" [7, с. 147; 8, столб. 594]. Скорочення "СС" відповідає цивільному чину – статський радник.

Михайло Миколайович Ступін був ще одним учнем – випускником юридичного факультету Київського університету (закінчив навчання в університеті з вченим ступенем кандидата прав у 1879 році), який під керівництвом О.Ф. Кістяківського готував магістерську дисертацію з кримінального права. Окремою брошурою ця праця була опублікована у Владикавказі вже після смерті Олександра Федоровича [9]. При цьому, як показали проведені пошуки, магістерської дисертації Михайло Миколайович так і не захистив. Причина, яка цьому завадила досі невідома.

В один із днів свого приїзду на батьківщину (5 вересня 1879 року) і відвідин свого батька, О.Ф. Кістяківський зустрівся з М.М. Ступіним, який щойно закінчив навчання на юридичному факультеті Київського університету. Спогади про цю зустріч Олександр Федорович записав у своєму щоденнику: "В это время посетили: Федотов и молодой Ступин, кандидат нашего у-та, только что кончивший курс и работающий над кандидатской диссертацией на тему: "История телесных наказаний в России". Он внук уроженца городинского А.Ф. Бородухи, приятель отца, давно покойного, старого служакки старого покроя, кончившего образование у дьячка, но дослужившегося в Петербурге до некогда немаловажного чина стат[ского] сов[етника]. Отец Ступина был генеральным консулом вначале в Адрианаполе, а потом в Тавризе, старший Ступин, как видно из недавно помещенных в "Р[усском] в[естнике]" воспоминаний некоего Леонтьева, был человек умный, характерный и не без значения на Востоке. Он занимался и литературой. Переложил евангелиевскую жизнь Христа в стихи. Оставил и еще одну драму. Жизнь Христа в стихах запечатана в 1862 г., но у моего ученика нет и памятного экземпляра. Да, кажется, и у семи не осталось. Я упрекнул его за такое невнимание к памяти отца и советовал воодушевиться мыслию когда-нибудь собрать материал о жизни и деятельности св[я]тых отц[ов]. Этим-бо зиждется цивилизация. <...> Со Ступиным я беседовал о многих универ. делах. Ему я предлагал остаться стипендиатом для приготовления к профессорскому званию, но пока на своем содержании. По двум причинам. Раз потому, что нет свободной стипендии. В другой раз вследствие принятого мною правила: представлять ф-ту о молодых людях после того, как они сами себя испытают и я их испытаю: способны ли они к научной карьере. Такое правило я принял, обжегшись на Шостаке и Бородине: первый из них человек и хороший, и умный <...>. Второй оказался полнейшею умственной и нравственной несостоятельностью, человеком шарлатановатым, без правил совести и чести внутренней" [4, с. 502-503].

На старших курсах навчання в університеті Михайло Ступін під керівництвом О.Ф. Кістяківського написав твір "Історія тілесних покарань в Росії", за який був удостоєний радою Київського університету золотої медалі. В подальшому саме це дослідження послужило основою для опублікування у 1887 році у Владикавказі названої вище книги.

О.Ф. Кістяківський після закінчення М.М. Ступіним курсу університетського навчання запропонував йому залишитись на факультеті професорським стипендіатом власним коштом. Причини, які спонукали Олександра Федоровича піти на такий крок, зводяться до того, що жоден з його тогочасних учнів, яким за його допомоги були виділені кошти (стипендії) за рахунок коштів міністерства народної освіти, не виправдали сподівань їхнього вчителя. По суті, єдиним винятком з цього був Д.Г. Тальберг, стараннями якого Олександр Федорович був задоволений.

Оскільки ж брак коштів не дозволив М.М. Ступіну продовжити свою наукову діяльність як професорського стипендіата в О.Ф. Кістяківського. "Так я и поступил в отношении к Ступину: сказал ему, что если он чувствует призвание к науке, то может остаться при у-те на своем содержании. Впоследствии, когда он себя испытает и его узнают, он может надеяться на казенную стипендию. Он сразу сказал, что он не имеет средств остаться при у-те. Я думал найти для него какое-нибудь место учителя, как это мне некогда удалось по отношению к Белогриц-Котляревскому, но это не удалось" [4, с. 585].

Хоча Олександр Федорович й намагався підшукати Михайлу посаду якого-небудь вчителя, щоб якось "перекрити" витрати на навчання, його зусилля виявились марними. Михайло Ступін, сподіваючись на надання утримання за рахунок коштів зазначеного міністерства, відмовився від стипендіатства в Києві, присвятивши себе практичній діяльності за його межами. Очевидно, саме в один із епізодів такої його діяльності він зміг опублікувати написаний ще в студентські роки твір.

Наприкінці 1879 року М.М. Ступін переїхав у Пятигорськ.

Пізніше М.М. Ступін значно віддалився від науки кримінального права, зосередившись на дослідженнях основ державного устрою Росії, про що свідчить опублікування ним у 1905 році фундаментальної праці "Основи державного устрою Росії та державні права руського народу в минулому й тепер. Нова Державна дума" [10].

Ще один член окружного суду, якого Кістяківський вважав своїм учнем, – Михайло Якович Могилянський (? – ?), – працював і мешкав у Чернігові. Він був випускником Чернігівської духовної семінарії, в якій також вчився Кістяківський, та юридичного факультету Київського університету. З середини 70-х років XIX століття Могилянський обіймав посаду члена Чернігівського окружного суду, а згодом – голови цього суду. Згадки про відвідування ним свого вчителя можна знайти у щоденнику Олександра Федоровича: "Апрель. 5 [1876]. Понедельник <...> Вчера осетил меня Могилянский – член Черниговского окружного суда; вдвойне мой ученик: раз по бурсе, я был его репетитором; другой раз в унив., он занимался уголовным правом, писал сочинение о преступлениях против веры; нене он состоит членом окр[ужного] суда по угол[овному] отделению. Я с ним не прекратил связей и добрых отношений. При проезде через Киев он меня не минает. Посетивши вчера, он вручил мне 160 руб. для раздачи бедным студентам" [4, с. 146].

Очевидно, що М.Я. Могилянський вийшов у відставку до початку 90-х років XIX століття, оскільки його прізвище взагалі не зустрічається у вивченому мною

змісті "Загального розпису" посадових осіб у всіх управліннях Російської імперії на 1891, 1901 роки, а також у "Алфавітному вказівнику прізвищ", що містяться у цьому розпису [5; 7; 11].

У 1871 році в Михайла Яковича народився син Микола (1877-1933). В майбутньому М.М. Могилянський закінчить фізико-математичний факультет (його природниче відділення) Петербурзького університету і стане відомим вченим-антропологом, завідувачим етнографічним відділенням Руського музею. На політичній ниві Микола Михайлович досягне чималих успіхів. Він, зокрема, деякий час обіймав посаду товариша державного секретаря в уряді гетьмана П.П. Скоропадського, вестиме у 1918 році переговори з представниками Австро-Угорського командування. Після падіння гетьманату він виїде спочатку до Константинополя, а згодом – до Парижу, де впродовж трьох років (з 1921 по 1923 роки) читатиме лекції в Університеті Сорбони. Після цього викладатиме в Руському педагогічному університеті у Празі та в Руському педагогічному інституті імені Яна Каменського. Помер М.М. Могилянський у 1933 році в Празі [12].

Я.Я. Шостака, М.М. Ступіна та М.Я. Могилянського О.Ф. Кістяківський вважав своїми учнями. Саме Олександр Федорович займався їхньою підготовкою з кримінального права в той період, коли всі вони були студентами, а після закінчення ними навчання в університеті як міг допомагав кожному з них готуватися до "професорського звання". Проте жоден з них не виправдав надій свого вчителя, присвятивши себе практичній діяльності. На відміну від відомих сьогодні Д.Г. Тальберга і Л.С. Білогриць-Котляревського, названі учні взагалі не захистили навіть магістерських дисертацій з кримінального права, хоч в період свого навчання на юридичному факультеті Київського університету й підготували ґрунтовні дослідження з різних проблем кримінального права. Проте це аж ніяк не означає, що їх іменам немає місця в історії української науки кримінального права.

1. Шевырин М.В. Кістяківський О.Ф. Щоденник (1874-1879). У двох томах. Т. I. Київ: Наукова думка, 1994. 645 с. Кістяківський О.Ф. Щоденник (1880-1885). У двох томах. Т. II. Київ: Наукова думка, 1995. 583 с.

// Вестник Российской Академии наук. – 1996. – Том 66. – № 12. – С. 1133-1138. 2. Харитоновна О.В. Кримінально-правові погляди О.Ф. Кістяківського: наукова спадщина та її значення для сучасних кримінально-правових досліджень: монографія. – Х.: Право 2010. – 252 с. 3. Адрес-календарь. Общая роспись всех чиновных особ в государстве, на 1858-1859 год. Часть I. Власти и места центрального управления и ведомства их / "Алфавитный указатель фамилий, содержащихся в адрес-календаре части II, на 1858 год". – С.-Петербург: В Типографии Императорской Академии наук. – 112 с. 4. Кістяківський О.Ф. Щоденник (1874-1885). У двох томах / Упоряд.: Шандра В.С., Бутич М.І., Глущук І.І., Франко О.О. Ред. кол.: І.Л. Бутич (відп. ред.). – Том 1. 1874-1879. – К.: Наукова думка, 1994. – 643 с. 5. Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1891 год. Часть I. Власти и места центрального управления и ведомства их. – Санктпетербург: Типография Правительствующего Сената, 1891. – Раздел второй. – Отделение XIV "Министерство юстиции" (подотд. "Судебные округа"). – 740 столб. 6. Алфавитный указатель фамилий, содержащихся в I части адрес-календаря на 1899 год // Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1899 год. Издание Инспекторского отдела Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. Часть I. Власти и места центрального управления и ведомства их. – С.-Петербург: Типография Правительствующего Сената, 1899. – 72 с. 7. Алфавитный указатель фамилий, содержащихся в I части адрес-календаря на 1901 год // Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1901 год. Издание Инспекторского отдела Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. Части I и II. – Часть I. – С.-Петербург: Сенатская типография, 1901. – 153 с. 8. Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1901 год. Издание инспекторского отдела Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. – Часть I. Власти и места центрального управления и ведомства их. – С-Петербург: Сенатская типография, 1901. – 1078 столб. 9. История телесных наказаний в России от судебников до настоящего времени. Сочинение кандидата наук Михаила Ступина. Удостоено золотой медалью Советом Императорского университета Св. Владимира. – Владикавказ: Типография Терского областного правления, 1887. – 148 с. 10. Ступин М. Н. Основы государственного устройства России и государственные права русского народа в прошлом и настоящем. Новая Государственная дума. – СПб.: Издание юридического книжного магазина Н.К. Мартынова, 1905. – 123 с. 11. Алфавитный указатель фамилий, содержащихся в I части адрес-календаря на 1891 год // Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1891 год. Часть I. Власти и места центрального управления и ведомства их. – Санктпетербург: Типография Правительствующего Сената, 1891. – 111 с. 12. Государственный архив Российской Федерации. – ФР – 5787, 1 оп., 166 ед. хр., 1871-1933.

Надійшла до редколегії 20.01.11

Л. Комзюк, канд. юрид. наук, доц.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПРАВ НА БАЗИ ДАНИХ У ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність і оптимальні шляхи адаптації законодавства України про бази даних до законодавства ЄС. Проаналізовано відповідний досвід постсоціалістичних європейських країн, зокрема Польщі, Словаччини і Чехії.

Обосновано необходимость и оптимальные пути адаптации законодательства Украины о базах данных к законодательству ЕС. Проанализировано соответствующий опыт постсоциалистических европейских стран, в частности Польши, Словакии и Чехии.

Substantiated necessity and best ways to adapt Ukrainian legislation on databases to the EU legislation. Analyzed the relevant experience of post-socialist European countries, particularly Poland, Slovakia and the Czech Republic.

Ключові слова: Бази даних, право sui generis, гармонізація авторського права в Європейському Союзі, адаптація законодавства.

Ключевые слова: Базы данных, право sui generis, гармонизация авторского права в Европейском Союзе, адаптация законодательства.

Key words: Databases, sui generis right, harmonization of copyright in the European Union, adaptation of legislation.

Директивою 96/9 ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 1996 року про правову охорону баз даних [найточніший, на нашу думку, український переклад див.: 1, с. 716-724] передбачено обов'язок держав-членів ЄС доповнити вже існуючу авторсько-правову охорону творчих баз даних (далі – БД) виключним правом *sui generis* виробників некреативних баз даних.

Темі охорони прав на БД у контексті європейської інтеграції України поки що не приділено достатньої уваги вітчизняними науковцями. Лише деякі її аспекти частково розглянуті в колективній монографії за редакцією

Ю.Капіці [1, с. 143-147], монографії В.Дроб'язка [2], статтях Г.Андрощука [3] і С.Литвина [4]. Все це актуалізує питання вдосконалення законодавства про БД й викликає необхідність подальшого дослідження цієї проблеми.

Метою цієї статті є аналіз стану охорони прав на БД в Україні через призму його відповідності законодавству Європейського Союзу, висвітлення досвіду країн Центрально-Східної Європи в цій сфері в контексті європейської інтеграції і обґрунтування оптимальних шляхів використання зазначеного досвіду для адаптації вітчизняного законодавства до *acquis communautaire*.